

Dergi Yayıncıları ile Sözlü Tarih Görüşmeleri

SESLER *ve* İZLER

1. CİLT

SESLER VE İZLER

Dergi Yayıncıları ile Sözlü Tarih Görüşmeleri
Cilt: 1

Editörler : Lütfi Sunar & Büşra Bulut

Yayın No : 40

Sözlü Tarih Çalışmaları : 1

ISBN : 978-625-7800-09-9

E-ISBN : 978-625-7800-13-6

1. Baskı : Kasım, 2020

Musahih : Hümeysra Dinçer

Tasarım : Seyfullah Bayram

© İLEM Yayınları 2020

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık

Sertifika No.: 26482

İskitler / Ankara

Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayi M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

www.ilemyayinlari.com - info@ilemyayinlari.com

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneği) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır. Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

SESLER VE İZLER

Dergi Yayıncıları ile Sözlü Tarih Görüşmeleri

1. Cilt

Editörler

Lütfi Sunar & Büşra Bulut

ilem
YAYINLARI

İslamcı Dergiler Projesi (İDP)

Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi başından beri üzerine çokça yazılan ve farklı yönleriyle konuşulan bir konu olmasına rağmen bu düşüncenin üretildiği, tartışıldığı ve yaygınlaştırıldığı dergiler pek çalışılmamıştır. Hâlbuki dergiler, Osmanlı’nın son döneminden bugünün Türkiye’sine kadar, İslamcı düşüncenin oluşumunda ve gelişiminde önemli bir işleve sahip olmuş ve İslamcı yayıncılığın en önemli bileşenlerinden birini teşkil etmiştir. İslamcı Dergiler Projesi (İDP), bu mühim boşluğu doldurmak üzere 1908-2010 yılları arasında yayınlanmış İslamcı dergileri gün yüzüne çıkarma ve inceleme hedefiyle 2013 yılından itibaren İlmî Etüdler Derneği (İLEM) çatısı altında yürütülmektedir.

Üç aşama olarak yapılandırılan projenin 2014-2015 yıllarında yürütülen ilk aşamasında 1960-1980 arasında çıkan 45 dergi dijitalleştirilmiş ve kataloglanmıştır. Ayrıca 1. İslamcı Dergiler Sempozyumu düzenlenmiş, sempozyum bildirimleri gözden geçirilerek 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler: Toparlanma ve Çeşitlenme adıyla kitaplaştırılmıştır. 1908-1980 yılları arasında yayınlanan 58 dergiyi ele alan ikinci aşama ise 2017 yılında tamamlanmıştır. Bu aşamada düzenlenen 2. İslamcı Dergiler Sempozyumu’nun bildirimleri “İslamı Uyandırmak” başlığıyla iki cilt olarak okuyucuyla buluşmuştur.

Projenin 2017 yılında başlayan ve Kùltür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen üçüncü aşamasında yaklaşık 400 derginin, 20.000'den fazla sayı dijitalleştirilmiş ve kataloglanmıştır. Çalışmaların sürdüğü ve 2018 yılının sonunda tamamlanan bu aşama kapsamında 3. İslamcı Dergiler Sempozyumu düzenlenmiştir. Bu sempozyumun bir çıktısı olarak 116 yazarın katkısı ile 4 ciltte, 72 makale, 49 şahıs portresi ve 47 dergi yazısının yer aldığı “Bir Başka Hayata Karşı' 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler” başlıklı külliyat yayınlanmıştır. Bu aşamada ayrıca 30.000 dergiyi içeren İslamcı Dergiler Kütüphanesi oluşturulmuştur.

Proje 2018 yılının sonunda tamamlanmış ve İslamcı düşünce alanına birçok malzeme kazandırmıştır. Bu tarihten itibaren proje kapsamında çalıştaylar ve seminerler düzenlenerek alada çalışan araştırmacılar ve lisansüstü seviyesindeki öğrenciler için yeni zemin oluşturmuştur. Elinizdeki bu kitap projenin üçüncü aşamasında gerçekleştirilen İDP sözlü tarih çalışmalarının bir çıktısıdır. Proje kapsamındaki tüm çalışmalara idp.org.tr adresinden erişilebilir.

Editörler Hakkında

Lütfi Sunar

Lisans eğitimini 2002 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi bölümlerinde tamamladı. 2010 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde “Karl Marx ve Max Weber’in Doğu Toplumlarına Yaklaşımları” başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. Sosyolojik teori, sosyoloji tarihi, şarkiyatçılık alanında çalışmalarda bulunan Lütfi Sunar, hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Sunar’ın Marx ve Weber’de Doğu Toplumları ve Türkiye’de İş Ortaklıkları, Marx an Weber on Oriental Societies adlı yayımlanmış üç telif kitabı ve çok sayıda editörlüğünü yaptığı kitap bulunmaktadır.

Büşra Bulut

2011-2016 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih bölümünde lisans eğitimini tamamladı. 2019 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Cumhuriyet tarihi alanında “Çok Partili Hayata Geçişte Devlet Adamlarının Görsel Temsilleri (1946-1960)” isimli yüksek lisans tezini sundu. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih bölümünde doktorasına devam etmektedir. İslamcı Dergiler Projesi (İDP) proje koordinatör yardımcılığının yanısıra, İDP Sözlü Tarih uzmanı olarak da görev aldı. Türkiye’de Yayıncılığın Hafızası Projesi (TYH) Koordinatörlüğü yürütmektedir.

İçindekiler

Sunuş	ix
Teşekkür	xiii

BİRİNCİ CİLT

Giriş: Hafıza, Tarih ve Kaynak	1
Hasan Aksay: <i>Müslümanlığın Sesini Duyurma Çabası</i>	13
Hayreddin Karaman: <i>Öncü Kuşağın Serencamı</i>	51
İsmail Kazdal: <i>İnatla ve Israrla Akan Nehir</i>	65
Şule Yüksel Şenler: <i>İslamcı Kadının Gür Sesi</i>	83
Rasim Özdenören: <i>Edebiyatta İslami Kimlik</i>	99
Mustafa Yazgan: <i>Bir Ömür Mücadele</i>	127
Atasoy Müftüoğlu: <i>Özgün Düşüncenin Peşinde Bir Ömür</i>	145
Memduh Kars: <i>İktibas Dergisi Etrafında Bir Ömür Mücadele</i>	165
Zübeyir Yetik: <i>Hayatın Mücadelesi Beni Cezbetti</i>	177
Ebubekir Erdem: <i>Yayıncılığın Ağları Kitaplar ve Dağıtım</i>	201
Süleyman Arslantaş: <i>Ankara Merkezli Dergi Yayıncılığı</i>	215
Metin Önal Mengüşoğlu: <i>Malatya Fikir Kulübünden Çıkan Düşünce</i>	235

Selahaddin Eş Çakırgil: <i>Kaçarken Kendime Yakalandım</i>	253
Abdurrahman Dilipak: <i>Farklı Olanı Aramakla Geçti Ömrüm</i>	267
Beşir Eryarsoy: <i>Düşünce Dergisi Işığında İslamcı Yayıncılık</i>	281
Mustafa Aydın: <i>Milli Mücadele Birliği'ni Anlamak Yakın Tarihi Anlamak İçin Elzemdir</i>	293
Hüsnü Aktaş: <i>Ölçü Dergisi Siyasi Yayıncılığa Yeni Bir Soluk Getirdi</i>	315

İKİNCİ CİLT

Giriş: Hafıza, Tarih ve Kaynak	1
Turan Koç: <i>İslamcı Dergilerde Dil ve Söylem</i>	13
Ali Haydar Haksal: <i>Yedi İklim Dergisi ve İslami Edebiyat</i>	25
Kazım Sağlam: <i>Akıncılar ve Yayın Faaliyetleri</i>	39
Ali Kemal Temizer: <i>1980 Sonrası Fikir Yayıncılığı</i>	57
Hamza Türkmen: <i>Haksöz'ün Serüveni</i>	75
Yalçın Turgut Balaban: <i>Çizgilerle Tebliğ ve Dergicilik</i>	93
Burhan Kavuncu: <i>Ülkücülükten İslamcı Dergiciliğe</i>	115
Cevat Özkaya: <i>Mücadele Birliği'nden Pmar'ın Serin Sesine</i>	135
Arif Altunbaş: <i>Akıncılar ve Yayınları</i>	157
Davut Güler: <i>Malatya'dan İstanbul'a Yayınların İçinden</i>	183
Resul Tosun: <i>İslamcı Yayıncılıkta Gündem Analiz, Yörünge Dergisi</i>	197
Ahmet Mercan: <i>Sesli Yayıncılık ve Bant Tiyatroları</i>	221
Hüseyin Öztürk: <i>İstanbul Kültür Ocağı'nın Hikayesi</i>	237
Ali Ural: <i>Bir Okul Olarak Edebiyat</i>	265
Hasan Güneş: <i>Milli Türk Talebe Birliği Dergileri</i>	289
Hüsnü Kılıç: <i>Büyükdoğu'nun Peşinde</i>	307
Süleyman Çevik: <i>İslamcı Dergicilikte Kürtçe Yayıncılık</i>	325

Sunuş

İslamcılık Türkiye siyasal ve düşünsel hayatının en canlı alanlarından birini teşkil etmektedir. Tabana yayılmış, farklı formlara sahip bir fikriyat olarak karşımıza çıkan İslamcı düşünce diğer ideolojilerle çatışma ya da uzlaşma bağlamında dahi olsa sürekli iletişim halinde olmuş ve tam da bu nedenle Türkiye tarihinde siyasal alana hapsedilemeyecek genişlikte bir zemin açmıştır. Bu açıdan, içinden geçtiği tarihsel süreçler bağlamında yöntem ve uygulamalarına bakıldığında kendi başına kati bir tanım ve çerçeveye sahip olmadığı/olamayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Birçok fikri tarih yazınında olduğu gibi, İslamcı düşünce üzerine yapılan çalışmalar da çoğu zaman katı sosyal yapılar içine mahkûm edilir. Oysa benzer dönem içinde bir düşünce hareketinden ya da politik bir refleksten bahsederken tüm bunların arasındaki geçişleri, gerilimleri, zıtlıkları yahut birbirini onaylayan benzerlikleri takip edebilmek bize öyküyü farklı açılardan görme fırsatı tanır. Bu açıdan Türkiye’de İslamcı düşünce birikimini, içinden geçtiği serüvenleri bütüncül şekilde okuyabilmek tek bir veçhe üzerinden ilerlemeyi imkânsız kılar. Bu da çoklu yorumlara, malzemeye ve ilişki ağlarına bakmayı gerektirir. Bu alan üzerinde düşünmek ve yeni ürünler kaydetmek çoğu zaman geçmişle ilişkili olduğu kadar bugünü ilgilendirmekte ve incelendiği dönemden de etkilenmektedir. Son yıllarda İslamcılık bağlamında yapılan

çalışmalar yeni bir döneme girmeye başlamıştır. Bu hareketlilik bir yandan yeni yorum ve metodolojilerin alana taşınmasını diğer yandan da alanda yapılan çalışmalardaki artışı beraberinde getirmiştir.

İslamcı Dergiler Projesi (İDP) de bu alanda yapılan araştırmalara en kapsamlı katkıyı sunmak hedefiyle yola çıkmıştır. İslamcı düşüncenin Türkiye tarihine yön veren aktif bir damar olarak ortaya çıktığı 1900'lerin başından günümüze kadarki izleğinin görülebildiği süreli yayınlar proje kapsamında arşivlenmiş ve dijital olarak ulaşılabilir hale getirilmiştir. Basılı kaynağın ulaşılabilir hale gelmesi bu alandaki söz, eylem ve olgunun tespiti, izahı ve karşılaştırması bağlamında büyük bir alanı aydınlatmıştır. Bu arşiv zamanla araştırmalar için yeni yöntemlere ihtiyacı açığa çıkarmış ve tanık anlatılarının gölgede kalmış olayların izahı için önemini göstermiştir. İDP sözlü tarih çalışması bu ihtiyaca binaen, aktörlerin kişisel tanıklıkları üzerinden geçmiş anlama çabasıyla yepyeni bir boyut sunmuştur. Sözlü tarih görüşmeleri, Türkiye'de İslamcı düşüncenin söylemini, pratiğini ve açtığı zemini belgeler ve yazılı metinler dışında yeni bir boyuta taşıyarak çeşitliliği görmeye imkân tanımakta. Görüşmeler bize, aktörlerin ana iddialarının arkasındaki öyküyü, nereden, nasıl ve hangi temalarla geliştiğini göstermektedir.

Sözlü tarih görüşmeleri, benzer hikâye ve olayların, farklı aidiyet, koşul ve izahlarla ortaya konabileceği; anlatıyla insan unsurunu daha da öne çıkararak aslında bu olayların bir sosyalleşme örüntüsü olarak da anlaşılabilmesi iddiası taşımaktadır. Tanıklarla yapılan görüşmeler, yazılı kaynaklarda yer edinmeyen bilgilere ulaşmanın bir aracı olmasının yanında, olayın anlatısıyla anlatıcının arasındaki mesafenin kapanmasına imkan tanır. Bu görüşmeler incelenen dönemi anlama çabası ve onunla kurmaya çalıştığımız bağın rengini de değiştirmektedir. Belli durumların ve benzer süreçlerin nasıl tecrübe edildiğini, tecrübe edilemeyen farklılıkları dinlemek, bunlar etrafında örgütlenen yaşam öyküsüne odaklanmak, olaylardan çok onların anlamları üzerinde düşünmeye sevk eder.

İDP sözlü tarih çalışması kapsamında görüşülen kişiler, İslamcı düşüncenin şekillenmesinde aktif rol almış ve tarihe tanıklıklarını dergi yayıncılığı ile öne çıkarmış isimlerdir. İslamcı dergiciliğin yayın hayatında fikirleriyle, yazılarıyla ve çalışmalarlarıyla yer almış 34 isimle yapılan görüşmeler görüntülü kayıt altına alınmış ve projenin internet sitesinde tamamı araştırmacıların kullanımına açılmıştır. Bu görüşmeler Lütfi Sunar, Büşra Bulut ve Yusuf Enes Sezgin tarafından tamamlanmıştır. Tanıkların hemen hepsinden, öncelikle içine doğdukları aile hayatı ve sosyal ortamı anlatmaları istenmiş, daha sonra düşünsel süreçlerini besleyen metinler, şahıslar, mekanlar üzerinde durulmuş ve nihayetinde yön verdikleri dönemler ele alınmıştır. Alınan kayıtlar teknik müdahalelerin dışında çok az düzenlemeye tabi tutularak tamamı yayımlanmıştır.

Bu kitap, mülakatların ses kayıtlarının deşifresiyle oluşturuldu. Deşifre metinler bağlamları özenle korunarak okunabilir halde tekrar düzenlendi. Kitap iki cilt olarak planlandı ve ciltler yazarların doğum tarihlerine göre düzenlendi. Bunun temel sebebi, anlatılar içinde paralel ilerleyen olay, grup, isimlerin takibinin kolay yapılabilmesidir. Yapılan görüşmeler ile elde edilen veriler hem anlatıcıların yaşamlarının anlaşılmasına hem de bu kişilerin daha geniş ölçekte bir düşünce sürecinin parçaları olduğuna dikkat çekmiştir. Görüşmeler yapılırken kişilerin hayatlarında dışarıda bırakılan dönemler, olaylar muhakkak oldu. Bu durum, ilgilendiğimiz tema hakkında daha fazla veri elde etmek için yer yer bilinçli bir odaklanma oluştururken, çoğu zaman da anlatıcı kendi tercihi doğrultusunda bazı şeyleri merkeze taşıyıp bazılarını göz ardı ederek yeniden kurguladı. Açılmamış noktalar oluşturdu. Sözlü tarih çalışmaları bağlamında bunun bir eksiklik olmadığı aksine, anlatılmamış olanın da başka bir noktaya işaret ettiğini düşünüyoruz. Benzer dönemlere, kimi zaman aynı olaylara şahit olmuş kişilerin hikâyeyi aktarma şekilleri kıyaslanarak da aydınlatılabilecek olması, bu çalışmanın önemini açığa çıkarır.

İslamcı fikrin olgunlaştığı kanonlar olarak dergilerden bahsederken birbiri ile iç içe geçmiş farklı anlar, alanlar ve olgulardan da bahsediyoruz. Düşün

dünyasını kuran sosyolojiyi ya da tersinden bu sosyolojinin fikre yansımalarını analiz etmek basılı metinden çok bu alanın aktörlerinin hikâyelerini dinlemekle de mümkündür. Bu terkide, 34 ayrı ismin tanıklıklarını anlattıkları bu kitap 1970 sonrası Türkiye'deki İslamcı düşüncenin serüveni, dönüşümleri ve kırılmaları hakkında çok sayıda bilgi vermektedir. Anlatılar bildiklerimizi radikal şekilde değiştirmeyebilir aksine, dönem incelemesinde sahip olduğumuz ön kabulleri onaylayabilir, yeni bir bakış açısı kazandırabilir ya da her zaman söylenenin ardında söylenmeyen bir noktaya işaret edebilir. Bu açıdan İDP sözlü tarih çalışması ile yapmayı arzuladığımız şey, basılı kaynaklardaki bilgiyi ve olguyu onaylatmak değil, incelenen döneme farklı yollarla yaklaşmayı sağlamaktır.

Büşra Bulut

Teşekkür

İslamcı Dergiler Projesi kapsamında 2013 yılından itibaren yürütülen çalışmalar birçok kişi ve kurumun katkısı ve emeği ile gerçekleşmiştir. Takdir edilir ki bu kadar kapsamlı, çok yönlü ve uzun süreye yayılmış bir işte çok fazla ismin maddi ve manevi desteği mevcuttur ve elden geldiği kadar bunları zikretmemiz gerekmektedir. Projenin gerçekleşmesine zemin hazırlayan İlmi Etüdler Derneği'ne ve hassaten başkanlığı döneminde çok önemli katkılarını esirgemeyen Süleyman Güder'e teşekkürlerimizi sunarız.

İDP'nin üçüncü aşaması Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. Sözlü tarih çalışmasının gerçekleşmesi de bu destek ile mümkün olmuştur. Onların desteği proje kapsamında daha geniş ve çeşitli çalışmalar yapılmasına imkân tanımış ve projenin tamamlanmasını sağlamıştır. Telif Hakları Genel Müdürlüğünün kıymetli çalışanlarına verdikleri destekler için müteşekkirimiz.

Projenin hemen tüm aşamalarında yer alan ve sözlü tarih çalışmasına da görüşmeci olarak katkıda bulunan Yusuf Enes Sezgin'i özellikle anmalıyız. Görüşmelerin yapılması kadar bunların kayıtlanması, düzenlenmesi, yayına hazırlanması da büyük emek gerektiriyor. Bu süreçte büyük bir özveri ve titizlikle çalışan Serkan Karakoyun'a, Mehmet Yıldırım'a, Murat Demirci'ye çok teşekkürler. Kayıtların deşifresi bu işin en meşakkatli kısımlarından biri. Deşifrelerin yapılmasında katkı sunan Vildan Gülsev'e, Vedat Demirebilek'e,

Betül Kızılcık'a teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bu süreç içinde bir kere daha anladık ki, konuşma kaydının metinleşmesi, bu metinlerin tekrar okunması ve nitelikli şekilde düzenlenmesi oldukça ince işçilik gerektirmekte. Zor ve çetrefilli bu işi büyük bir sabırla yerine getiren Mustafa Bilgili ve Zeynep Özalp'e özel teşekkürlerimizi sunuyoruz. Yine aynı süreçte desteklerini esirgemeyen Mustafa Halil Aydın ve Hüseyin Arslan'ı zikretmeliyiz. Kitabın tashih sürecindeki yardımları için Hümeysra Dinçer'e, tasarım ve baskıya hazırlanmasında sarf ettiği yoğun emek için Seyfullah Bayram'a teşekkür ederiz.

Son olarak görüşmelerin büyük bir kısmı İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı binasında bize tahsis edilen bir alanda gerçekleşmiştir. Bu vesile ile tüm İlke çalışanlarına sıcak ilgileri ve misafirperverlikleri için çok müteşekkirimiz.